

4. Международная энциклопедия. Социально-экономические концепции стран мира на рубеже тысячелетий. – М., 2000.

5. Архипов В. К вопросу о мировом продовольственном кризисе// Инвестиции в России. – 2009. – № 1. – С. 27-31.

6. Киреев А.П. Международная экономика. В 2-х ч. – Ч. 2. Международная макроэкономика: открытая экономика и макроэкономическое программирование: Учеб. пособие для вузов / А.П. Киреев. – М. Международные отношения, 1999. – 488 с.

7. Пейруз С. Продовольственная безопасность в Центральной Азии как общественно-политический вызов// PONARS Eurasia .- 2013 – сентябрь. – С. 1-6.

Залесский Борис Леонидович

Белорусский государственный университет

БЕЛАРУСЬ – ЕБРР: ОТ ЭНЕРГЕТИКИ – ДО ОХРАНЫ ПРИРОДЫ

Необходимость смягчения последствий глобального экономического кризиса обусловила тенденцию расширения Республикой Беларусь партнерских связей с рядом ведущих международных финансовых и экономических организаций, в числе которых следует назвать Европейский банк реконструкции и развития (ЕБРР).

ЕБРР – международная финансовая организация, созданная в 1991 году для поддержки трансформации экономики в государствах Центральной и Восточной Европы и приверженная делу продвижения перехода к экономике, ориентированной на рынок, а также развития частной и предпринимательской инициативы. Республика Беларусь стала членом ЕБРР в 1992 году. Сегодня она владеет 6002 акциями банка на сумму 60,02 миллионов долларов, что составляет 0,2 процента в его уставном капитале. ЕБРР оказывает помощь странам, приверженным принципам многопартийной демократии, плюрализма и рыночной экономики. Важнейшее значение в его деятельности имеют также принципы охраны окружающей среды и устойчивой энергетики. Вот почему основными направлениями деятельности ЕБРР в Беларуси стали кредитные и инвестиционные операции и оказание технической помощи в таких областях, как энергетический комплекс, инфраструктура, структурная перестройка экономики, финансовый и банковский сектор, поддержка предпринимательства и приватизации, использование сельскохозяйственных и лесных ресурсов. Особенно активно это взаимодействие развивается последние несколько лет.

Так, в 2011 году банком реализовано в Беларуси «проектов примерно на \$185 млн, в 2012-м – более чем на \$250 млн» [1]. 2013 год и вовсе стал для банка

Тәжиевтер қоғамдық бақылауға берілсін делініп, ал Табынай Бегешев пен Шолтан Досанов қылмысты істен ақталды, Табынай Бегешевті тұтқыннан, ал Шолтанды кепілдіктен босату туралы үкім шықты. [1].

Алғи (Алдоңғар) Жәлімбетов 1870 жылғы көтерілісшілердің басшысы болмағандығы және оның 1873 жылғы Хиуа экспедициясына өз еркімен келіп қатысқандығы ескеріліп, империя губерниясының алыс түкпірінің біріне жеті жылға жер аударуға, Дихан Өтепов, Шурен Иманов көп уақыт тұтқында отырғандықтан олардың ісін әскери сотқа бермеу, олардың өздерін империяның алыс түкпіріне бес жылға әкімгершілік шарамен жер аудару туралы, Демесін Жиенбаев, Әлібай Сүтімбаев, Табан Досанов, Жарас Тәжиев, Табынай Бегешев және Шолтан Досановтар жөніндегі Далалық әскери соттың үкімімен келісу жайында бұйрық шықты. Көтеріліс кезіндегі және онан кейінгі көтеріліске қатысқандардың келтірген зияндары мен шығындары айыпкерлердің дүние-мүлкі есебінен төленсін, егер олардың мал-мүлкі ол шығындарды өтеуге жетпесе, онда олардың ауылы, не руы есебінен өндірілсін деген шешім қабылданды. Алайда сот үкімі шыққанға дейін Досан және оның бірсыпыра достары түрме азабын көтере алмай өліп кетті. [1.] Көтеріліс ұйымдастырушы Досан Тәжиев 1876 жылы 10 ұтте (қазірше ақпан), Жаманбала Тәжиев 1876 жылы 18 наурызда, Күмісбек (Ақбала) Мүлкібаев 1876 жылы 25 дәлүде (қазірше қаңтар) жарық дүниемен Форт-Александровскі түрмесінде қоштасты. Бүкіл Ресей билеушісі ұлы мәртебелі Императордың бұйрығы бойынша Алғи (Алдоңғар) Жәлімбетов, Дихан Өтепов, Тілеуберген Орақов, Демесін Жиенбаев, Әлібай Сүтімбаевтар 4 мизан (қазірше қыркүйек) айында 1876 жылы Дағыстан облысы Петровскі (қазіргі Махачкала) қаласына сот үкімі шыққаннан кейін жарты жыл өткен соң Форт-Александровскі түрмесінен аса қауіпті қылмыскерлер есебінде аяқ-қолдары кісенделіп, сенімді күзетшілермен жөнелтілді. Бұлар тиелген пароходқа аяқ-қолдары кісенделіп, өз алдына жеке күзетшімен Қарасай Мыңбаев та Петровскіге жіберілді. Далалық әскери-соттың шешіміне сәйкес айыпкерлердің жер аударылатын жерін анықтап, құжаттарын жеткізу мәселелерін шешкенше Форт-Александровскі түрмесінде 1876 жылдың 22 әсетінде (қазірше шілде) Шурен Иманов қайтыс болды. Форт-Александровскіден 4 мизанда 1876 жылы шыққан бұл тұтқындар 9 мизанда Петровскіге, онан 18 мизанда Астраханға жеткізілді. Міне, осы жерде олардың барар жері анықталмай, жан-жаққа қатынастар жазылды. Ақырында Астрахан әскери басқармасы олардан тездетіп құтылуды көздеп, «Ұлы Петр» пароходымен Қазан қаласындағы тұтқындарды айыратын және жөнелтетін орталық түрмеге жіберді. Бұл орталық түрмеге олар 8-ақырапта (қазірше қазан) келіп орналасты. Қазандағы орталық түрме бұларды қайда жіберуді білмей дағдарып, Маңғышлақ приставына, Петровскіге, Астрахан әскери бөліміне, ақырында ішкі істер министріне дейін хабарласты. Нәтижесінде Самар губерниясының Николаев қаласындағы полицияның бақылауына Алғи (Алдоңғар) Жәлімбетов пен Дихан Өтепов жіберілді. Бірақ Алғи тұтқындық ауыр азапты, ұзақ жолды көтере алмай, қатты науқастанып, жолда Симбирскі түрмесінің ауруханасына түсті. Жүрек тітіркендіретін, өте аянышты халде, жат жерде ол 18 наурызда 1877 жылы жарық дүниемен қоштасты. Ал Дихан Өтепов

Михаил бұларға қосымша өзінің адыутанты полковник барон Мейендорфты да Маңғыстауға іс сапармен жіберді. Сөйтіп Кавказдан Маңғыстауға әскер жеткізу шығыны қазынаға 400 мың сомға түсті. Маңғыстаудағы көтерілісті басуға Орынбор да өз үлесін қосты. Орынбор Жем бойындағы бекіністі күшейту үшін қосымша әскер күшін шығарды. Осылайша Маңғыстау әскер қоршауында қалды. 1870 жыл мамыр айы көтерілісшілер үшін қаралы да қайғылы ай болды. Көтерілісшілер жазалаушы отрядының қуғындауына ұшырады. Оңтүстігінде Красноводскінің, солтүстігінде Орынбор округінің батысында граф Кутайсовтың отрядтары ауылдарды шауып, малдарды топ-тобымен айдап алды. Көтеріліс жанышталды. Көтеріліс жеңіліс тапқаннан кейін елдің басып көшуі кең етек алды. Досан бастаған 3000 үй адай 1870 жылдың желтоқсан айында Хиуа жеріне өтіп кетеді. Ауа көшіп барған қазақтарды Хиуа ханы қоныстандырады. Досанға ерген үш мың үйді Көнеүргеніш пен Хиуаның арасына орналастырды. Досан Хиуа жеріне өтіп кеткенмен, қолға түскен 1874 жылға дейін отаршылдарға қарсы күресін бір сәт тоқтатпаған. Хиуа мен Аралдың, Үстірт пен Сам құмының, Ақтөбе мен Доңызтау, Аякқұм, Шалқар, Ойыл мен Жем бойында патша отрядымен әлденеше рет қақтығысқа түскен. 1873 жылы тамыздың басында Александровскі Фортының пристав бастығы генерал Н.П. Ломакин бастаған патшалық Ресейдің басқыншы әскері Хиуа хандығын да бағындырады. Хиуаны бағындырғаннан кейін патша әкімшілігі баяғы әдісіне салып бір халықты екіншісіне қарсы қоя бастады. Хиуалықтардың орыс отаршылдарына бас көтерерлік қауқары жоқтығын түсінген Досан Тәжиев Маңғыстауға қайта оралып өзінің бұрынғы серіктерімен байланыс орнатып, оларды қолға қару алуға шақырды. Бірақ Маңғыстау қоршауда қалған болатын. Үш айы бойы патша әскерлері Маңғыстаудан кетпеді. Орынбор генерал губернаторы Н.А.Крыжановский әскери министр Милютиннің бұларды келістіріп жазалау керек деген нұсқауына сай көтерілісшілерді қудалаудан аяңған жоқ. 1870 жылғы көтеріліс жеңіліске ұшырады. Көтеріліс қатысушыларды жазалау басталды. Дағыстан облысы әскери штабының обер-аудитор прокуроры, кеңесші Карачевтің, Темірхан-Шора әскер басшының аудитор іс жүргізушісі, лауазымды кеңесші Прилисийдің қатысуымен Форт-Александровскі әскер басшысы, подполковник Архангельскийдің басқаруымен сот ісі 1876 жылы 8 наурызда басталып, 12 наурызда аяқталады. Тексеру барысында жинақталған 5 томдық 110 парақ құжат бойынша Досан бастаған көтерілісшілердің тағдыры бас-аяғы 4 күнде шешіледі. Далалық әскери-сот Алғи (Алдоңғар) Жәлімбетовты 10 жылға қаторгіге жер аударуға, Тілеуберген Орақовты дарға асуға, Дихан Өтеповты, Шүрен Имановты әскери сотқа тартуға, Демесін Жиенбаевты, Әлібай Сүтімбаевты, Өтеген Итемгеновті Сібірге әкімгершілік жолымен жер аударуға үкім шығарды. Қарасай Мыңбаевтың ісін ол Досан туралы дерек беруден бас тартқандықтан және Горячинскідегі қанды оқиғаны тексеру ісі әлі аяқталмағандықтан Орал облыстық бастығының шешіміне қалдырады. Кінәлері жеткілікті дәлелденбегендіктен Табан Досанов, Жарас және Жаманбала

рекордным в республике по объему реализованных проектов, когда на поддержку 14 проектов местных и иностранных инвесторов ЕБРР направил 255 миллионов евро. А в 2014 году банк намеревался реализовать в Беларуси «15 проектов на общую сумму 150 млн евро, плюс дополнительно в рамках программы торгового финансирования ожидания – это реализация проектов на сумму еще 100 млн евро» [2]. Иными словами, за последние три года банк практически в четыре раза нарастил ежегодные объемы инвестиций и портфель своих проектов. Всего же по состоянию на 1 сентября 2014 года, ЕБРР за 22 года взаимодействия с белорусской стороной «выделил более 1,5 млрд евро по 66 проектам, из них 883 млн евро инвестированы за минувшие 5 лет» [3].

В 2012 году была разработана стратегия ЕБРР для Беларуси на 2013-2015 годы, где основным направлением стала поддержка развития частного сектора. Кроме того, банк решил сосредоточиться «на муниципальных проектах, имеющих большое значение с точки зрения экологии и улучшения условий жизни белорусов, а также способствующих проведению реформ во всей стране» [4]. В том же 2012 году ЕБРР приступил к реализации программы содействия финансированию устойчивого развития энергетики в Беларуси с общим бюджетом 50 миллионов долларов, которые «предназначены для малых и средних предприятий частного сектора» [5]. Ожидается, что эта программа поможет Беларуси сократить потребление энергии и обеспечит экологические преимущества путем сокращения выбросов углерода и загрязнений. Первый кредит в рамках этой программы – 4 миллиона долларов на 5 лет – был предоставлен Минскому транзитному банку.

Что же касается природоохранной и муниципальной тематики, то в декабре 2012 года банк предоставил 18 миллионов евро на проекты по сокращению выбросов парниковых газов в Слониме и Барановичах и на проект в Витебске по очистке сточных вод перед сбросом их в реки, впадающие в Балтийское море. Заметим, что витебский проект закономерно считается примером особенно удачного международного сотрудничества, так как является частью большой экологической программы, кредиты и гранты на которую в сумме 68 миллионов евро выделили, помимо ЕБРР, Северный инвестиционный банк, Всемирный банк, Программа экологического партнерства Северного измерения, а также правительства Швеции, Финляндии и Австрии. В целом в рамках реализации этого масштабного проекта, который получил название «Беларусь: экологический инфраструктурный проект – первый этап», предусматривается комплексная реконструкция очистных сооружений в Витебске, Бресте и Гродно с целью улучшения качества очистки сточных вод и снижения объемов сбросов загрязняющих веществ в водные объекты.

В январе 2015 года в штаб-квартире Европейского банка реконструкции и развития в Лондоне белорусское Министерство экономики и Северная экологическая финансовая корпорация, продвигающая экологические проекты в Северной и Центральной Европе, подписали инвестиционное соглашение на сумму 90

миллионов евро, с помощью которого стороны намерены создать основу для долгосрочного сотрудничества в процессе использования финансовых средств, предоставляемых корпорацией для осуществления экологических проектов, интересных для Беларуси и государств – членов объединения. Проект охватывает целый спектр отраслей – экологию, энергетику, инфраструктуру и даже жилищно-коммунальное хозяйство. «Портфель корпорации содержит уже около 400 малых и средних проектов различной тематики» [6], многие из которых будут реализованы в Беларуси.

Литература

1. Михаил Мясникович встретился с вице-президентом ЕБРР [Электронный ресурс]. – 2014. – URL: <http://www.government.by/ru/content/5479>
2. Кот, А. ЕБРР планирует в 2014 году реализовать в Беларуси проекты на 250 млн евро / А. Кот // [Электронный ресурс]. – 2014. – URL: http://www.belta.by/ru/all_news/economics/EBRR-planiruet-v-2014-godu-realizovat-v-Belarusi-proekty-na-250-mln-evro_i_662692.html
3. Григорович, Т. ЕБРР удовлетворен реализацией всех проектов в Беларуси – Донлон / Т. Григорович // [Электронный ресурс]. – 2014. – URL: http://www.belta.by/ru/all_news/economics/EBRR-udovletvoren-realizatsiej-vsex-proektov-v-Belarusi---Donlon_i_681458.html
4. Делей, Ф. Сначала реформы, потом кредиты / Ф. Делей // [Электронный ресурс]. – 2013. – URL: <http://reporter.by/Belarus/predstavitel-ebrr-v-belarusi-snachala-reformyi-potom-kredityi/>
5. ЕБРР направит \$50 млн на устойчивое развитие энергетики в Беларуси [Электронный ресурс]. – 2012. – URL: http://www.belta.by/ru/all_news/economics/EBRR-napravit-50-mln-na-ustojchivoe-razvitie-energetiki-v-Belarusi_i_616496.html
6. ЕБРР понимает, что в Беларусь стоит вкладывать средства – Зиновский [Электронный ресурс]. – 2015. – URL: http://www.belta.by/ru/all_news/economics/EBRR-ponimaet-cto-v-Belarus-stoit-vkladyvat-sredstva---Zinovskij_i_692648.html

матросымен қараушысы бар жоғарыдағы маякқа шабуыл жасады.[3.] 5сәуірден 9 – сәуірге дейін көтерілісшілер Форт-Александровскіні қоршауға алса да, қарапайым құс мылтықты, найза, қылышпен жарақтанғандықтан соғыс техникасымен қаруланған аздаған орыс әскерінің күшін жоя алмады. Адам санының басымдығына соғыс техникасының басымдығы төтеп берді. Оның үстіне орыстардан қырғыздар не ілгері, не кейін жүруге мүмкіндік бермейді, шұғыл түрде 20 казакпен бір зеңбірек комплект патронымен жібер деген хабар алған бекініс капитаны Зелиннің Астраханға жіберген жедел хабарының нәтижесінде 9 сәуірде фортқа 2 зеңбірекпен жарақтанған 2 рота жаяу әскер парашютпен келіп, бекіністің қорғаныс күшін нығайтады. Осыған қарамастан көтерілісшілер жеңістен күдер үзбей жиырмасыншы сәуірде Форт-Александровскі бекінісіне қайтадан шабуыл жасайды. Бірақ өкінішке орай бұл кезде бекіністі қорғауға жан-жақтан келген қарулы әскер мен зеңбірек оқтарына көтерілісшілер шыдап тұра алмады. Оның үстіне майор Зелениннің алғашқы мәлімдемесі теңіздің арғы бетіне барып жетісімен телеграф арқылы форт хабары әрі асты. Қалыптасқан дәстүр бойынша бұл хабар әуелі Кавказ әскери округінің қолбасшысына, патшаның Кавказдағы наместнигі ұлы князь Михаилге, одан соғыс министріне генерал адъютант Милютин он екінші сәуір күні Кавказ армиясының қолбасшысына төмендегідей жеделхат жолдады. «Маңғыстаудан келген соңғы хабарға қарағанда ондағы жағдай тым шұғыл шешімді шаралар алуды қажет етіп тұр. Патша ағзам онда жіберілген отрядты әсіресе атты әскермен күшейту қажет деп есептейді. Олай қарай тайланған пішен жіберудің мүмкіндігі бар ма? Маңғыстауға қатысты барлық істі тек, ұлы мәртебелім, өзіңізге жүктеледі. Өзіңіз мақұл деп тағайындаған адамға Маңғыстау уезін түпкілікті тапсыру жөнінде генерал Крыжановскиймен телеграф арқылы сөйлесуге мархабат етіңіз».[3] Ген адъютант Милютин Кавказдағы патша өкілі Михаил тез арада Терек казактарының жүздігін атқа қондырып Петровск портына жөнелтті. Сегізінші сәуір күні осы форттан линиялық батальонның екі ротасы 2 зеңбірегімен «Түрікмен» парашютына отырды. Соның артынша Астрахань губернаторы мен Орынбор губернаторы Крыжановскийден Маңғыстау бүлігінің жалпылық сипат алып кетпеуі үшін тез әскер жібергелі жатқандары туралы хабар түсті. Оныншы сәуір күні Шах парашютымен атқыштар батальонының роталары аттанды. Жаңа жасақталған отряд бастығы етіп Михаил бас штабтың полковнигі граф Кутайсовты тағайындады. Оған және Маңғыстау приставтығының міндеті, барлық әскерге қолбасшылық, «Түрікмен», «Шах» басшылық сияқты төтенше өкілдік берілді. Тоғызыншы сәуірде Маңғыстауда көрінген жазалаушы отрядтың бұл басы еді. [3] Михаил бұл әскердің артынан тағы Дағыстан атты әскерінің бір жүздігін, атқыштардың екі ротасын, жоғарыдағы Терек казактарының жүздігін де Маңғыстауға жіберуге дайын қылды. Он бесінші сәуір күні олар аталған кемелерімен жолға шықты. Сәуірдің аяғында Дағыстаннан тағы бір жүздік, терек казактарынан бір жүздік жасақталып алдыңғысы Маңғыстауға, соңғысы Красноводскіге жіберілді.